

NKP og den tapte krigen

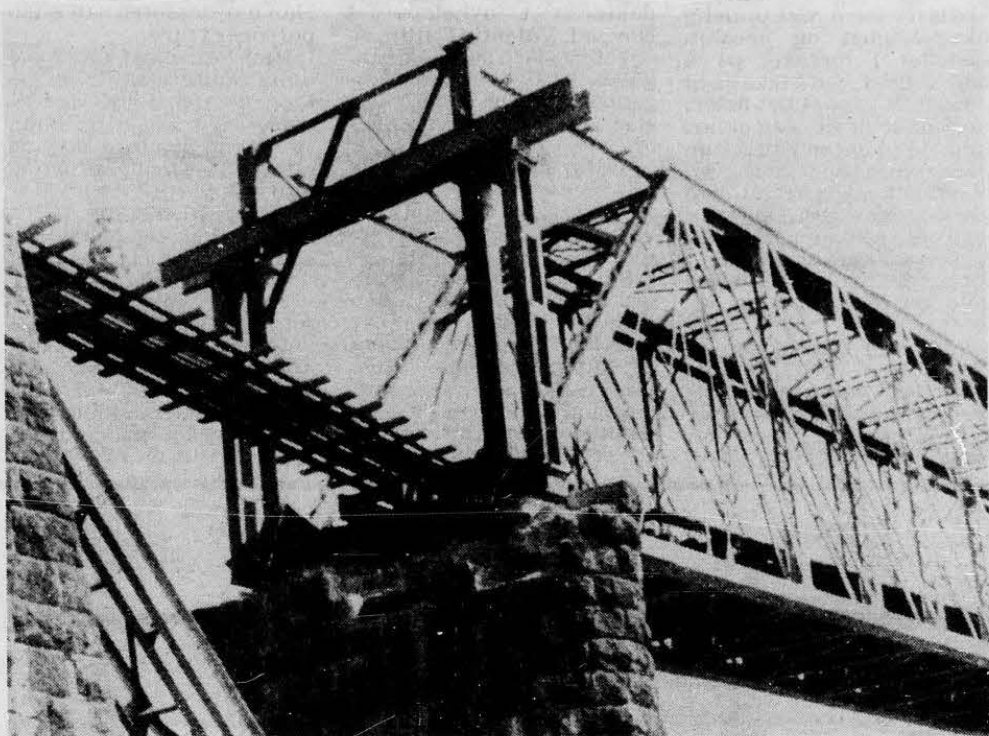
KANSKJE DET er riktige- re å si at NKP vant krigen og tapte freden? Ett er sikkert: NKP og kommunister i og utafør partiet tok (sammen med jødene) den tyngste børa. Langt det viktigste av motstandsaktiviteter av betydning hadde sitt opphav i NKP. Men NKP hadde hatt større vyer.

Etter at kamplinja hadde seiret offisielt i partiet og Furubotn var valgt til ny generalsekretær nyttårsaftnen 1941/42, hadde kommunistene tatt mål av seg til å reise en frigjøringskrig etter mønster fra Sovjet og Balkan. Formålet var at også i Norge skulle tyskerne angripes. Norge skulle ikke være noe rekrasjonsområde for Wehrmacht. Planmessig skulle partisanstriden bygges opp. Sentralledelsen blei gjemt bort i skogen på Østlandet og i fjellheimen, alltid på vakt og ofte i bevegelse. Etterhvert utstyrt med et lite antall geriljakrigere som livvakter. folkekrigen skulle begynne med holdningskampanjer, aviser og organisasjonsarbeide. Mye av dette fant sted i 1942-43. Så skulle sabotasjeaksjoner settes i gang over hele landet. Sabotasjonen skulle varsle overgangen til åpne militær partisanstrid.

Asbjørn Sunde blei «utnevnt» til leder av sabotasjevirksomheten, og ei tid så det lovende ut. Mens forberedelsene til dette blei lagt organisatorisk, henvendte NKP seg til regjeringa i London og etterhvert til borgerlige hjemmefrontsgrupper (blant annet Milorg og «Kretsen») for å opprette enhetsfront.

Problemen begynte å komme. Skepsisen til kommunistene satt djupt på grunn av NKPs oppførsel i tida 9. april og utover. Sjølsagt også på grunn av den voldsomme hetskampanja som hadde vært drivi under Finlandskrigene 1939-40. Kretsen lanserte det ene voldsomme angrepet etter det andre, i ordelag som lå tett opp til Gestapo. Dessuten var partiet kadmessig svært lite.

Den politiske situasjonen i landet gjorde det umulig for Furubotn å lansere sin partisanstrid, hvor mye han enn ønsket det. Ressursene var små, stemningen hos mange fiendtlig. Fienden var sterk, og hadde mange allierte. NKP fikk også et annet problem: Etter valget av Furubotn i 1941/42 lyktes det ikke lenger å holde forbindelsen til Moskva. Etterhvert virket det som at Moskva hadde brutt kontakten. Opplysningen av Komintern i 1943 kom som en veldig lettelse på Furubotn. Likevel må det ha blitt

Under krigen skulle NKPs organiserte sabotasjeaksjoner være begynnelsen til en partisanstrid, men den politiske situasjonen i landet gjorde en slik krig umulig. Den sprengte Langenes bru er et eksempel på en slik sabotasjeaksjon.

Tyskerne og nazistene tapte krigen. Men NKP vant den heller ikke. Åssen går det an å si at et parti som gikk fra promilleparti i 1939 til å få 18 prosent i gjennomsnitt i byene i valget i 1945 og 12 prosent i gjennomsnitt i hele landet, at et parti som ga ut «Friheten» i over 100 000 eksemplarer daglig sommeren 1945, at et parti representert i sjølve regjeringa, — at et slikt parti tapte krigen?

plagsomt klart for mange kommunister at Sovjet ikke støttet NKPs nye ledelse, snarere tvertimot. Problemen blei akutte da Asbjørn Sunde proklamerte bruddet med Furubotn. Med ett gikk hele opptrappingsplanene for partisanstriden i oppløsning. Et nytt sabotasjeapparat måtte meysommelig bygges opp, ragnar «Pelle» Sollie fikk den jobben. Men også Sollie følte seg nødt til å rive seg løs fra NKPs organisasjon høsten 1944, — som «Osvald» hadde gjort ett år før.

Det blei tidlig klart for ledelsen i partiet at den kontakten med Moskva som de aldri hadde klart å etablere, — den hadde «Osvald». Under dette lå det at Moskva hadde sterk mistillit til Furubotns ledelse av NKP, og viste akkurat det til alle blant kommunistene som var interessert.

Den politiske situasjonen for NKP var derfor vanskelig. Ikke lyktes forsøkene på allianser utad. Innad rådde mistanker og mistillit, særlig knytta til Furubotns person og Moskvastilling til han og det han sto for.

Vi veit åssen det gikk. Sabotasjonen som blei utført kom til å få betydning for motstandskampen, men ikke fordi den førte til opptrapping til partisanstrid. NKPs ledelse og Furubotn våget aldri å ta skrittet til åpen strid, slik Tito hadde gjort det i Jugoslavia. Isteden blei det Milorg som tok imot den store kadertilstrømminga som blei resultat av sabotasjeaktiviteten og andre motstandstiltak. Milorg kunne støtte seg på autoriteten fra de vestallierte. Våpen, materiell og annet utstyr (ikke å glemme sjokolade, tobakk og brennevin) kom i store mengder fra England. NKP hadde ikke noe tilbud til alle de folkene som i 1944 og 1945 fylte opp Milorgs ruller, og som første av alt ville sloss. Sabotasjegruppene var av naturlige grunner så konspirativt organisert at bare et ytterst lite og høyt kvalifisert personell kunne brukes. Massene strømmet sjølsagt til andre deler av NKPs apparat, som aviser, eksportvirksomhet osv. Men det var ikke så forskjellig fra de borgerlige gruppene.

Åpen militær folkekrig blei det ikke, sjøl om utgangspunktet hadde vært en plan om det. Sentralledelsen var etablert på landsbygda. Den var profesjonell, dvs. i full illegalitet, og levde på krigsfot. Hjemmefrontens ledelse i Milorg og Kretsen derimot levde i byene, og hadde sin daglige dont som legale borgere de fleste av dem. Det ga dem korte kommunikasjonslinjer og enkel forsynings-situasjon. For sentralledelsen i NKP gikk mesteparten av tida med til å overleve reint fysisk. Milorg kunne la sin folkehær bli bygget opp i trygg forvisning om at den aldri ville bli brukt. NKP tok aldri skrittet til å gjøre det samme.

Hvorfor NKPs krigspolitikk brøt sammen er ikke behandla skikkelig historisk verken av partiet sjøl eller historikere. Det finns en del memoarlitteratur (F.eks. Torgrim Titlestad: «Furubotn» 1-3. Torolv Solheims sjølbibliografi) som kan gi pekepinn. Det er imidlertid helt åpenbart at forklaringen ligger i indre forhold i partiet, og i Furubotns vurdering av den politiske utviklinga i landet. Almene fraser om å utvikle partisanstriden etter mønster fra Sovjet og Balkan (på landsbygda) lyktes det ikke å følge opp med praktisk politikk. De almene tesene viste seg å ha mindre betydning, evne til å analysere og ta konkrete initiativ viste seg som så ofte ellers å ha avgjørende betydning.

LARS BORGERSRUD

Feil bilde, feil tekst

I KLASSEkampen har redaksjonen utstyrt min artikkel «NKP og den tapte krigen» med et bilde av ei ødelagt bru med følgende tekst: «Under krigen skulle NKPs sabotasjeaksjoner være begynnelsen til en partisankrig, men den politiske situasjonen i landet gjorde en slik krig umulig. Den sprengte Langenes bru er et eksempel på en slik sabotasjeaksjon.»

For det første: At en slik krig skulle vise seg å være umulig å få istand for Furu- botn, betyr ikke det samme som at en slik krig var umulig i det hele tatt. For det andre: Hvorfor blande inn Langenes bru i dette? Langenes bru blei sprengt av norske styrker 12. april 1940 for å hindre tyske styrker i å krysse Glomma. Tyskerne ønsket å krysse Glomma for å sprengte den norske styrken som lå på østbredden. Det klarte de også. Men det har ingenting med den sabotasjen som fant sted seinere under krigen å gjøre. Og enda mindre med NKP!

LARS BORGERSRUD